

РОЗВИТОК СФЕРИ ПОСЛУГ НА МІКРО-, МЕЗО- ТА МАКРОРІВНЯХ

DOI : 10.33274/2079-4762-2021-49-1-119-129

JEL: F10, L83

УДК (338.48:061.1ЄС):330.354-043.86 (045)

Горіна Г. О.,
д-р екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
Кривий Ріг, Україна,
e-mail: gorina@donnuet.edu.ua

Бочарова Ю. Г.,
д-р екон. наук,
доцент

e-mail: bocharova@donnuet.edu.ua

Крижимінська Є. Г.,
асистент

e-mail: eugenyakri0607@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У КРАЇНАХ ЄС

UDC (338.48:061.1ЄС):330.354-043.86 (045)

Gorina G. O.,
Grand PhD in Economic sciences,
Associate Professor

Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk
National University of Economics and Trade,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: gorina@donnuet.edu.ua

Bocharova Yu. H.,
Grand PhD in Economic sciences,
Associate Professor

e-mail: bocharova@donnuet.edu.ua

Kryzhyminska Ye. H.,
Assistant Professor

e-mail: eugenyakri0607@gmail.com

SOCIO-ECONOMIC INDICATORS OF TOURISM DEVELOPMENT IN EU COUNTRIES

***Мета.** Метою статті є виокремлення ключових тенденцій розвитку туризму у країнах ЄС за соціально-економічними індикаторами.*

***Методи.** З метою досягнення поставлених завдань та мети у роботі використовувалися наступні методи дослідження: аналізу і синтезу (для визначення ознак та властивостей розвитку туризму у країнах ЄС), системний і комплексний аналіз, порівняння (для визначення подібності і відмінності соціально-економічних індикаторів розвитку країн ЄС), розрахунково-аналітичні (для визначення ключових тенденцій розвитку туризму у країнах ЄС за соціально-економічними індикаторами), графічні й табличні методи (для наочного зображення статистичного матеріалу).*

***Результати.** Проведений аналіз соціально-економічних індикаторів розвитку туризму у країнах ЄС за 2016–2019 рр. дозволив виявити основні особливості, а саме: 1) стійке збільшення обсягу ВВП, створюваного безпосередньо в туризмі за країнами ЄС, що було спричинено переважно за рахунок сталого приросту обсягу експорту послуг, пов'язаних з туризмом та подорожами, особливо за країнами Іспанія, Франція, Великобританія, Італія та Німеччина, а також збільшенням туристичних потоків до країн ЄС; 2) наявність значної диспропорції відсотків створюваного безпосередньо в туризмі ВВП від загального ВВП держави за країнами ЄС та виокремлення країн-лідерів (Хорватія — відсоток внеску туризму до ВВП дорівнює 11,4, Греція — 8,2 %, Португалія — 7,1 %, Австрія — 6,8 % та Іспанія — 5,9 %) та наздоганяючих країн (Ірландія — 1,5 %, Бельгія — 1,6 %); 3) помірне збільшення кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС з наявністю розбіжності у рейтингуванні країн за абсолютним та відносним відхиленням приросту зазначеного показника (за абсолютним відхиленням найбільший приріст кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС спостерігався у Об'єднаному Королівстві (293,55 тис. осіб), Італії (213,32*

тис. осіб), Німеччині (204,26 тис. осіб), Іспанії (160,50 тис. осіб) та Португалії (110,61 тис. осіб). Від'ємну тенденцію було продемонстровано Чеською Республікою (-7,38 тис. осіб), Латвією (-5,37 тис. осіб) та Люксембургом (-0,07 тис. осіб); за відносним відхиленням найбільший приріст кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС спостерігався у Португалії — 36,52 %, Греції — 28,16 %, Мальті — 23,53 %, Об'єднаному Королівстві — 21,89 %, Словацькій республіці — 20,76 та Кіпрі — 24,07 %); 4) нерівномірність обсягів відсотку зайнятого населення у туризмі від загальної кількості зайнятих за країнами ЄС та виокремлення країн-лідерів (Хорватія — 12,3 %, Мальта — 10,8 %, Португалія — 8,5 %, Греція — 8 % та Італія — 7,4 %) та наздоганяючих країн (Румунія — 1,7 %, Литва — 1,8 %, Бельгія — 2,0 %, Фінляндія — 2,1 % та Польща — 2,2 %); 5) суттєве зростання обсягів капітальних інвестицій в туристичну галузь за країнами ЄС.

Ключові слова: ВВП, створюваний в туризмі, зайняте населення в туризмі, капітальні інвестиції в туристичну галузь, країни ЄС, статистика туризму, розвиток туризму.

Постановка проблеми. Туристична галузь, у тому числі країн ЄС, вимагає цілеспрямованої підтримки на всіх рівнях, щоб залишатися конкурентоспроможною в умовах посиленої конкуренції з боку країн, що не входять до ЄС. Підвищення інвестицій, підтримка малого та середнього бізнесу, використання можливостей цифрової економіки та опанування професіоналами у сфері туризму відповідних навичок — лише деякі сфери, на які повинна бути зосереджена увага політики в сфері туризму в країнах ЄС. Розуміння потенціалу європейського туризму — разом із його викликами та тенденціями — є незамінним при формуванні відповідної та перспективної політики в умовах, що постійно змінюються [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика дослідження соціально-економічного впливу туризму на розвиток світового господарства знайшла своє відображення у доробках вітчизняних та закордонних науковців, звітах міжнародних організацій та асоціацій. Так, І. М. Труніна, О. А. Сущенко, В. В. Дружиніна та О. Л. Загорянська [2] присвячують своє дослідження теоретичним та методологічним основам функціонування світового туристичного ринку з урахуванням впливу на нього нових тенденцій та дають характеристику форм цих тенденцій, пропонують оцінку динаміки процесів глобалізації та їх впливу на розвиток світового туристичного ринку. С. Е. Сардак [3] оцінює динаміку показників міжнародного туризму та визначає основні світові інновації в туристичній галузі. М. Ю. Разінькова [4] здійснює аналіз міжнародного туризму і його впливу на розвиток міжнародної економіки шляхом дослідження темпів зростання ВВП та доходів від туризму, проведенням порівняльної градації країн за кількістю прибуттів та аналізує країни за Ін-

дексом туристичної конкурентоспроможності. О. О. Скарга [5] здійснює спробу виявити тенденції сучасного стану світового ринку туристичних послуг, глобальні та регіональні аспекти розвитку міжнародного туризму, закономірності його розвитку, досліджує регіональні зрушення, що відбуваються на світовому ринку туристичних послуг та фактори, що впливають на розвиток туристичної індустрії за регіонами світу. Г. О. Горіна [6] досліджує особливості, цілі та завдання міжнародних туристичних організацій та асоціацій, визначає форми їх співробітництва, спрямовані на впорядкування та регулювання туристичної діяльності в різних країнах світу. Разом з тим, наявні наукові публікації переважно оминають комплексні дослідження соціально-економічних індикаторів розвитку туризму саме за країнами ЄС. Все це підкреслює актуальність теми обраного дослідження, особливо у світлі запровадження в Україні умов для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

Мета статті. Метою статті є виокремлення ключових тенденцій розвитку туризму у країнах ЄС за соціально-економічними індикаторами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Взаємозв'язок туризму з широким спектром економічної діяльності обумовлює зростання уваги до оцінки його економічних результатів, в першу чергу в місцях відвідування, а також до аналізу його взаємозв'язків з іншими соціальними і економічними процесами [7].

Методологічна основа дослідження статистики туризму ґрунтовно досліджена в методологічних дослідженнях ООН та ЮНВТО «Міжнародні рекомендації зі статистики туризму, 2008 рік» (IRTS 2008) [8] та «Допоміж-

ний рахунок туризму: рекомендована методологічна основа, 2008 рік» (TSA: RMF 2008) [7]. Метою публікацій є надання країнам єдиної довідкової основи для використання при складанні статистики туризму.

Основне завдання Міжнародних рекомендацій зі статистики туризму, 2008 рік — подання системи визначень, концепцій, класифікацій і показників, які є внутрішньо послідовними і які полегшують ув'язку, зокрема з концептуальними рамками «допоміжного рахунку туризму» в системі національних рахунків, статистики платіжного балансу та статистики праці [8].

Метою Допоміжного рахунку туризму: рекомендована методологічна основа, 2008 рік є здійснення докладного аналізу всіх аспектів попиту на товари і послуги, пов'язані з діяльністю відвідувачів; відстеження оперативного зв'язку з пропозицією таких товарів і послуг в рамках тієї ж економіки; а також встановлення того, як ця пропозиція співвідноситься з іншими видами економічної діяльності [7].

Отже, основними індикаторами соціально-економічного розвитку туризму, згідно IRTS 2008 та TSA: RMF 2008 є: валовий вну-

трішний продукт, створюваний безпосередньо в туризмі, зайнятість в галузях туризму, капітальні інвестиції в туристичну галузь.

Валовий внутрішній продукт, створюваний безпосередньо в туризмі — величина валового внутрішнього продукту, створюваного безпосередньо в туризмі, являє собою суму частини валової доданої вартості (в базисних цінах), що створюється всіма галузями внаслідок споживання, що відноситься до туризму всередині країни, і величини чистих податків на продукти та імпортовані товари, включені в суму відповідних витрат за цінами покупців [7].

Згідно даних Світової ради з подорожей та туризму (World travel and tourism council (WTTC)) [9] динаміка обсягу ВВП, створюваного безпосередньо в туризмі за країнами ЄС за досліджуваний період (2015–2019 рр.) збільшилася на 97,103 млн дол. США, що складає 19,145 %. Це збільшення було спричинено переважно за рахунок сталого приросту обсягу експортеру послуг, пов'язаних з туризмом та подорожами, особливо за країнами Іспанія, Франція, Великобританія, Італія та Німеччина, а також збільшенням туристичних потоків до країн ЄС (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів ВВП, створюваного безпосередньо в туризмі за країнами ЄС, млн дол. США, 2015–2019 рр. (складено та розраховано авторами за даними [9])

Країна	2015	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення до 2015 р.	Відносне відхилення до 2015 р., %
Австрія	24,719	25,595	27,307	30,669	29,970	5,251	21,242
Бельгія	7,435	7,345	8,043	8,788	8,597	1,162	15,631
Болгарія	1,498	1,768	1,997	2,210	2,126	0,628	41,936
Хорватія	5,379	5,770	6,427	6,858	6,851	1,471	27,349
Кіпр	1,028	1,143	1,286	1,373	1,296	0,269	26,164
Чеська Республіка	4,866	5,273	5,896	6,569	6,381	1,515	31,141
Данія	6,562	7,122	8,051	8,643	8,371	1,809	27,568
Естонія	1,277	1,320	1,443	1,597	1,593	0,316	24,711
Фінляндія	4,649	4,767	5,285	5,648	5,459	0,810	17,411
Франція	90,146	88,642	94,832	103,462	100,987	10,841	12,026
Німеччина	118,091	120,724	129,173	139,156	136,270	18,179	15,394
Греція	13,635	13,245	14,506	16,345	17,270	3,634	26,654
Угорщина	3,202	3,446	3,986	4,359	4,530	1,328	41,469
Ірландія	4,751	4,792	5,786	6,070	5,855	1,103	23,225
Італія	98,308	99,996	108,662	118,008	114,671	16,363	16,645
Латвія	1,123	1,147	1,101	1,214	1,182	0,059	5,283
Литва	0,716	0,754	0,904	0,984	0,948	0,232	32,417
Люксембург	2,577	2,634	2,852	3,107	3,068	0,490	19,018

Продовження таблиці 1

Країна	2015	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення до 2015 р.	Відносне відхилення до 2015 р., %
Мальта	0,573	0,616	0,732	0,772	0,776	0,203	35,444
Нідерланди	12,941	13,269	14,201	15,679	15,857	2,916	22,536
Польща	8,989	9,066	10,413	11,875	11,923	2,934	32,637
Португалія	11,980	12,673	15,174	16,775	16,736	4,756	39,695
Румунія	2,954	3,194	3,958	4,440	4,390	1,437	48,646
Словацька Республіка	2,174	2,363	2,544	2,839	2,844	0,670	30,808
Словенія	1,442	1,496	1,681	1,837	1,779	0,337	23,392
Іспанія	64,625	68,391	76,089	83,674	81,627	17,002	26,308
Швеція	11,553	12,160	12,937	13,434	12,939	1,386	12,000
Об'єднане Королівство	88,010	78,844	77,621	82,700	81,487	-6,523	-7,412
ЄС	507,193	518,711	565,265	616,387	604,296	97,103	19,145

За абсолютними показниками найбільший приріст прямого внеску туризму до ВВП за країнами ЄС за аналізований період (2015–2019 рр.) спостерігався у Німеччині (18,179 млн дол. США), Іспанії (17,002 млн дол. США), Італії (16,363 млн дол. США) та Франції (10,841 млн дол. США). Від'ємну тенденцію було продемонстровано Об'єднаним Королівством (–6,523 млн дол. США).

За відносними показниками найбільший приріст прямого внеску туризму до ВВП за країнами ЄС за аналізований період (2015–2019 рр.) спостерігався у Румунії — 48,6 %, Болгарії — 41,9 %, Угорщини — 41,4 %, Португалії — 39,6 %. Польщі — 32,6 та Литви — 32,4 %.

Економічне зростання у секторі подорожей та туризму протягом останнього десятиліття постійно випереджало зростання глобального ВВП, незважаючи на економічну кризу. Це свідчить про значення зросту сектору для світової економіки та потенційне збільшення його частки у загальному доході. Непрямий економічний вплив туризму також є значним. Світовий експорт подорожей, що покриває витрати мандрівників на товари та послуги під час перебування за кордоном, зріс на 7 % у 2018 році [9]. Водночас туризм породжує економічну діяльність у суміжних секторах, таких як нерухомість, будівництво, роздрібна торгівля тощо [10].

У 2019 р. найбільшим обсягом ВВП, створеним безпосередньо в туризмі за країнами ЄС позначились Німеччина (136,270 млн дол. США), Італія (114,671 млн дол. США), Фран-

ція (100,987 млн дол. США), Іспанія (81,627 млн дол. США) та Об'єднане Королівство (81,487 млн дол. США).

Роль туристичної галузі у наповненні бюджетів усіх рівнів, а також її вплив на економіку держави в цілому можна дослідити проаналізувавши відсоток створюваного безпосередньо в туризмі ВВП від загального ВВП держави. В цілому за країнами ЄС у 2019 р. такий відсоток дорівнював 3,9 (рис. 1).

Лідером серед країн ЄС за відсотком внеску туризму до ВВП є Хорватія — відсоток внеску туризму до ВВП дорівнює 11,4, Греція — 8,2 %, Португалія — 7,1 %, Австрія — 6,8 % та Іспанія — 5,9 %.

Туризм має важливий внесок у світову економіку. Індустрія туризму не тільки приносить дохід для країни, але вона також є одним з найважливіших двигунів для зростання та економічного розвитку. Цей сектор пропонує одночасно можливість для зростання економік, а також отримання доходу особам, задіяним у цій сфері, разом з тим, витрати на туризм безпосередньо пов'язані з покращенням добробуту споживачів туристичних послуг [11]. Більше того, як правило трудомісткий сектор, туризм створює зайнятність, одночасно сприяючи розвитку навичок та місцевому підприємництву.

Як і в будь-якому іншому секторі економіки, зайнятність є важливим показником при визначенні характеристик сфери туризму виходячи із значущості цієї сфери з виробничої, соціальної та стратегічної точок зору.

Оскільки характерні для туризму види діяльності зазвичай є трудомісткими, уряди

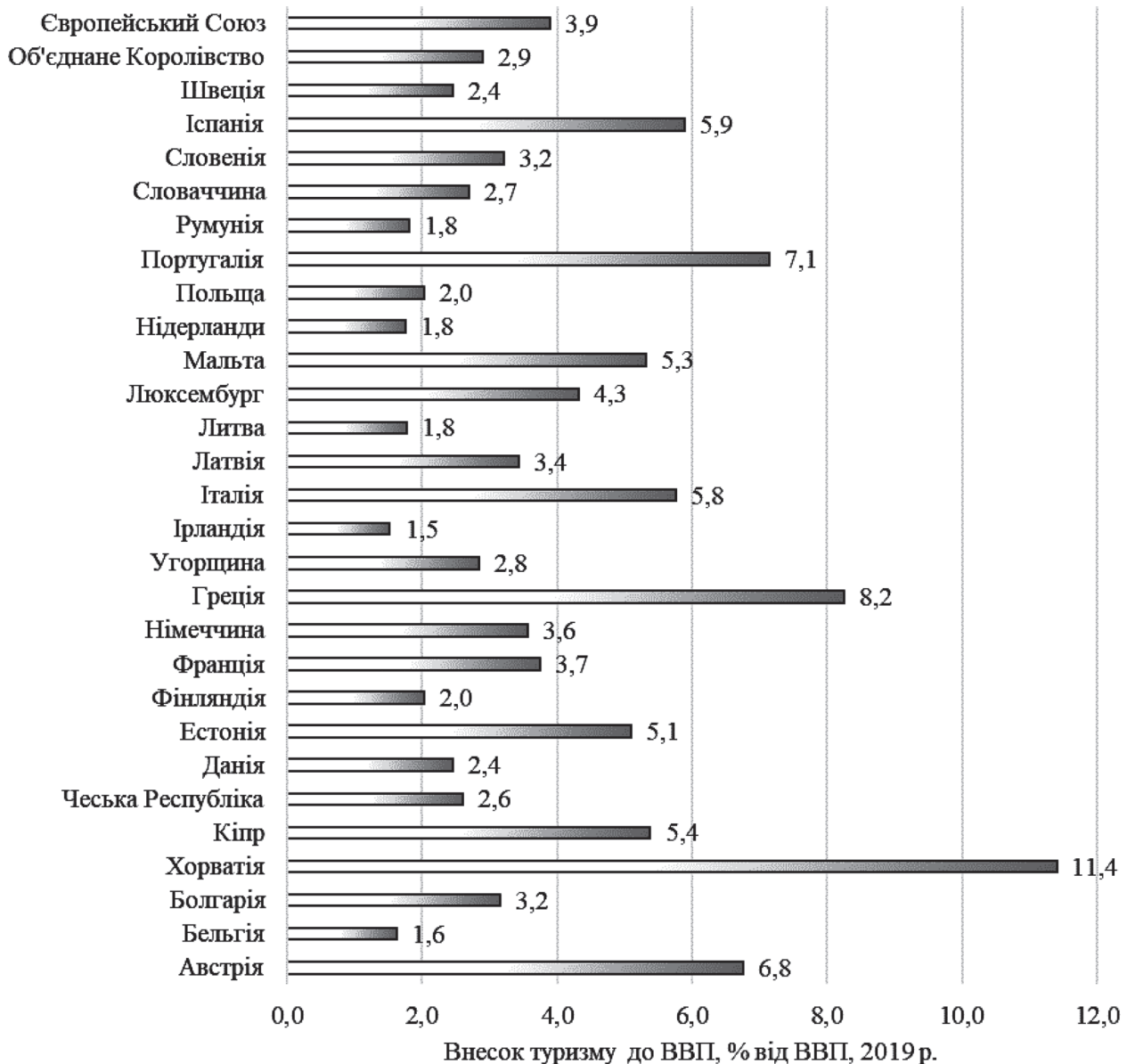

Рис. 1. ВВП, створюваний безпосередньо в туризмі за країнами ЄС, % від ВВП, 2019 р.
(складено авторами за даними [9])

держав з особливою увагою ставляться до вимірювання вкладу сфери туризму в створення робочих місць і забезпечення доступу населення до джерел доходу.

Згідно з міжнародними рекомендаціями зі статистики туризму [8] особи можуть мати два або більше місць роботи протягом облікового періоду, причому всі або деякі з цих робочих місць можуть відноситися до галузей туризму або жодне з них може не відноситися до них. Це веде до трьох різних методів вимірювання зайнятості в галузях туризму, які по-різному трактують різницю між зайнятими особами і робочими місцями.

Ця ситуація показана на рис. 2. Зайнятість в галузях туризму можна виміряти: 1) як чисельність людей, зайнятих в галузях туризму

на одному зі своїх робочих місць (1, 3 і 4а на рис. 2); 2) як чисельність людей, зайнятих в галузях туризму на своєму основному робочому місці (1 і 3 на рис. 2); 3) як число робочих місць в галузях туризму (1, 3, 3а і 4а на рис. 2).

Кожен метод вимірювання служить різним цілям, і країни можуть прийняти один або кілька таких методів в залежності від передбачуваної мети.

В економічній діяльності, пов'язаній з туризмом, працюють понад 13 млн осіб у ЄС. Близько 8 млн осіб працюють у індустрії закладів харчування, тоді як 2 млн осіб задіяні у індустрії перевезень. На сектор розміщення (без урахування нерухомості) в ЄС припадає 2,7 млн робочих місць, на туристичні агенції та туроператорів припадає близько півмільйо-

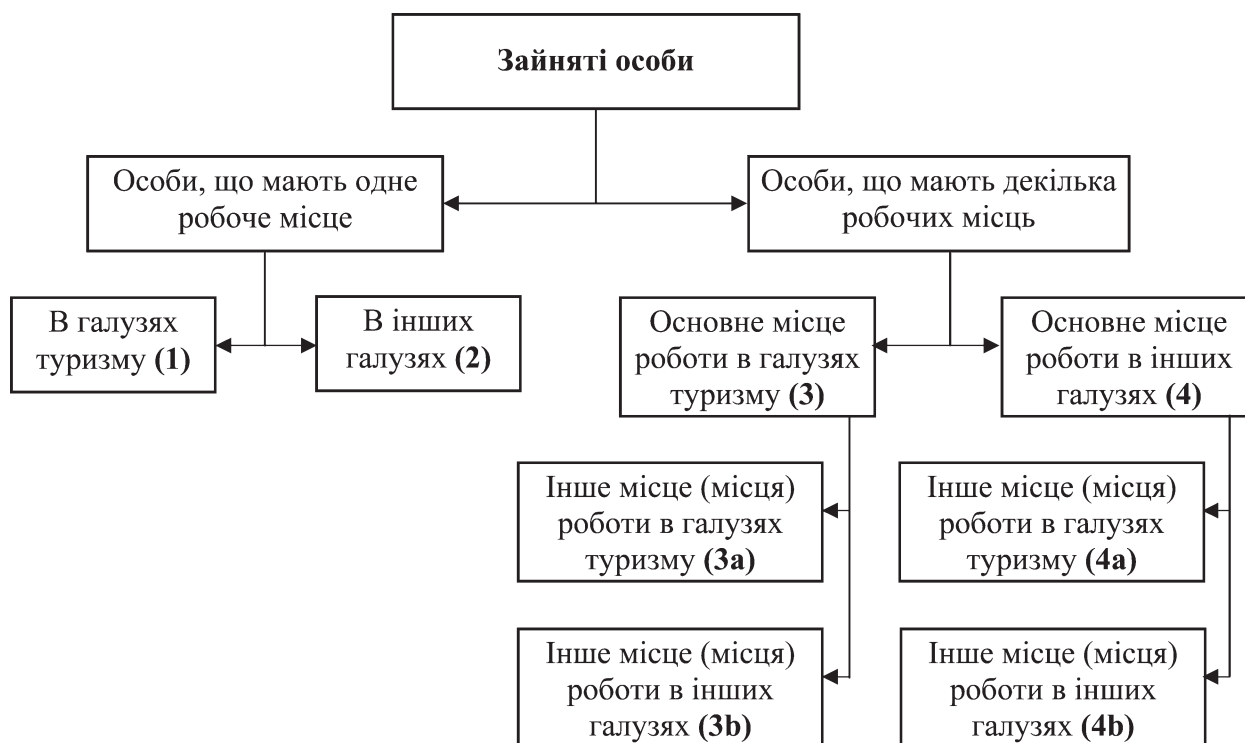

Рис. 2. Порівняння осіб, що мають одне або кілька місць роботи в галузях туризму:
 — особи, зайняті в галузях туризму (всі робочі місця) = 1, 3, 4а;
 — особи, зайняті в галузях туризму (основне місце роботи) = 1, 3;
 — робочі місця в галузях туризму = 1, 3, 3а, 4а

на осіб. У трьох галузях, які майже повністю залежать від туристичної сфери (проживання, туристичні агенції /туроператори, повітряний транспорт), працюють 3,6 млн осіб [12].

За статистичною інформацією WTTC [9] за кількістю зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС у 2019 р. передові позиції за-

ймали Німеччина — 3154,53 тис. осіб, Італія — 1719,39 тис. осіб, Об'єднане Королівство — 1634,21 тис. осіб, Франція — 1309,3 тис. осіб та Іспанія — 1042,86 тис. осіб. (табл. 2).

За абсолютним відхиленням найбільший приріст кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС за аналізований період (2015–

Таблиця 2

Динаміка обсягів кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС, тис. осіб, 2015–2019 рр. (складено та розраховано автором за даними [9])

Країна	2015	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення до 2015 р.	Відносне відхилення до 2015 р., %
Австрія	282,143	288,085	300	323,015	324,568	42,43	15,04
Бельгія	89,9205	88,031	94,1339	99,0288	99,5043	9,58	10,66
Болгарія	103,44	114,96	124,741	124,548	119,84	16,40	15,85
Хорватія	172,613	169,79	177,487	179,997	187,188	14,58	8,44
Кіпр	15,6535	17,0638	18,7984	19,5892	19,4217	3,77	24,07
Чеська Республіка	216,701	213,441	214,825	214,034	209,32	-7,38	-3,41
Данія	60,6988	64,1929	67,4996	69,7977	70,2927	9,59	15,81
Естонія	22,7066	22,7087	22,9892	23,2936	23,0943	0,39	1,71
Фінляндія	51,819	52,5222	55,7512	56,6983	56,4368	4,62	8,91
Франція	1211,81	1187,75	1240,22	1303,17	1309,3	97,49	8,04
Німеччина	2950,27	2960,08	3029,3	3069,04	3154,53	204,26	6,92

Продовження таблиці 2

Країна	2015	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення до 2015 р.	Відносне відхилення до 2015 р., %
Греція	243,005	242,447	262,077	285,269	311,432	68,43	28,16
Угорщина	195,569	204,041	218,962	219,902	231,316	35,75	18,28
Ірландія	52,3767	53,3601	60,5751	57,9437	56,872	4,50	8,58
Італія	1506,07	1522,97	1618,53	1698,35	1719,39	213,32	14,16
Латвія	43,9095	43,9158	39,2419	39,5921	38,5398	-5,37	-12,23
Литва	23,3222	24,2086	26,171	26,0634	25,292	1,97	8,45
Люксембург	16,0953	15,7974	16,3062	15,6698	16,0208	-0,07	-0,46
Мальта	21,8265	22,7352	25,7305	25,5343	26,9632	5,14	23,53
Нідерланди	406,531	412,195	417,495	426,63	442,939	36,41	8,96
Польща	315,644	324,081	342,756	358,322	358,592	42,95	13,61
Португалія	302,917	321,311	376,857	397,448	413,528	110,61	36,52
Румунія	126,636	128,162	144,669	146,503	145,323	18,69	14,76
Словацька Республіка	63,8582	70,5506	73,2254	76,1029	77,1173	13,26	20,76
Словенія	30,4603	31,1568	33,2604	33,7637	33,1433	2,68	8,81
Іспанія	882,354	934,053	996,812	1021,71	1042,86	160,50	18,19
Швеція	157,138	166,974	181,582	185,111	187,559	30,42	19,36
Об'єднане Королівство	1340,66	1494,66	1575,31	1582,02	1634,21	293,55	21,89
ЄС	9565,49	9696,58	10180	10496,1	10700,4	1134,91	11,86

2019 рр.) спостерігався у Об'єднаному Королівстві (293,55 тис. осіб), Італії (213,32 тис. осіб), Німеччині (204,26 тис. осіб), Іспанії (160,50 тис. осіб) та Португалії (110,61 тис. осіб). Від'ємну тенденцію було продемонстровано Чеською Республікою (-7,38 тис. осіб), Латвією (-5,37 тис. осіб) та Люксембург (-0,07 тис. осіб).

За відносним відхиленням найбільший приріст кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС за аналізований період (2015–2019 рр.) спостерігався у Португалії — 36,52 %, Греції — 28,16 %, Мальті — 23,53 %, Об'єднаному Королівстві — 21,89 %, Словацькій республіці — 20,76 та Кіпрі — 24,07 %.

В країнах ЄС кількість жінок, задіяних в туристичній галузі, превалює над кількістю чоловіків та складає 59 %). Найвища частка спостерігається в готельній сфері (61 %), а також у туристичних агентствах та туроператорах (64 %). Незважаючи на те, що майже кожна третя жінка, яка працює у туристичній галузі, працює неповний робочий день, жінки, які працюють на повний робочий день, все ще становлять найбільшу частку зайнятих (41 %). Зайнятість жінок становить мен-

ше 50 % зайнятих у туристичній галузі лише у двох державах-членах ЄС (Люксембург та Мальта), для сектору розміщення це стосується лише Мальти. У Словенії, Естонії, Австрії, Польщі та Литві більше двох із трьох осіб, зайнятих у туризмі, — жінки. У Словенії частка зайнятості жінок у туристичних галузях майже вдвічі перевищує загальну по економіці (70 % проти 37 %) [12].

Багато іноземних громадян працюють у галузях, пов'язаних з туризмом у країнах ЄС. У середньому на них припадає 16 % робочої сили в туристичних галузях (з них 9 % — з інших країн-членів ЄС, а 7 % — з країн, що не входять до ЄС). У цілому в секторі послуг частка зайнятих іноземних громадян становить 11 %. Розглядаючи це питання більш докладно, ми бачимо, що іноземні працівники становлять 8 % робочої сили на повітряному транспорті та 10 % у туристичних агенціях або туроператорах, 18 % робочої сили у секторі розміщення. У чотирьох державах-членах ЄС більше четверті, зайнятих у туризмі становлять іноземні громадяни: Кіпр (26 %), Ірландія (29 %), Австрія (29 %) та Люксембург (61 %) [12].

В цілому за країнами ЄС відсоток зайнятого населення у туризмі від загальної кількості зайнятих у 2019 р. дорівнював 5,3 (рис. 3).

Найбільший відсоток зайнятого населення у туризмі у 2019 р. припадав на Хорватію — 12,3 %, Мальту — 10,8 %, Португалію — 8,5 %, Грецію — 8 % та Італію — 7,4 %. Найменший відсоток осіб, задіяних у туризмі спостерігається у Румунії — 1,7 %, Литві — 1,8 %, Бельгії — 2,0 %, Фінляндії — 2,1 % та Польщі — 2,2 %.

За методологією Допоміжного рахунку туризму: рекомендована методологічна основа

2008 рік капітальні інвестиції в туризм включають капітальні інвестиційні витрати всіх галузей, безпосередньо залучених до подорожей та туризму, а також інвестиційні витрати інших галузей на певні туристичні активи, такі як житло для розміщення відвідувачів та обладнання пасажирського транспорту, а також ресторани та заклади відпочинку для конкретного туристського використання.

За період 2015–2019 рр. обсяги капітальних інвестицій в туристичну галузь за країнами ЄС збільшилися на 24,992 млн дол. США, що становило 19,3 %. За абсолютним вираженням

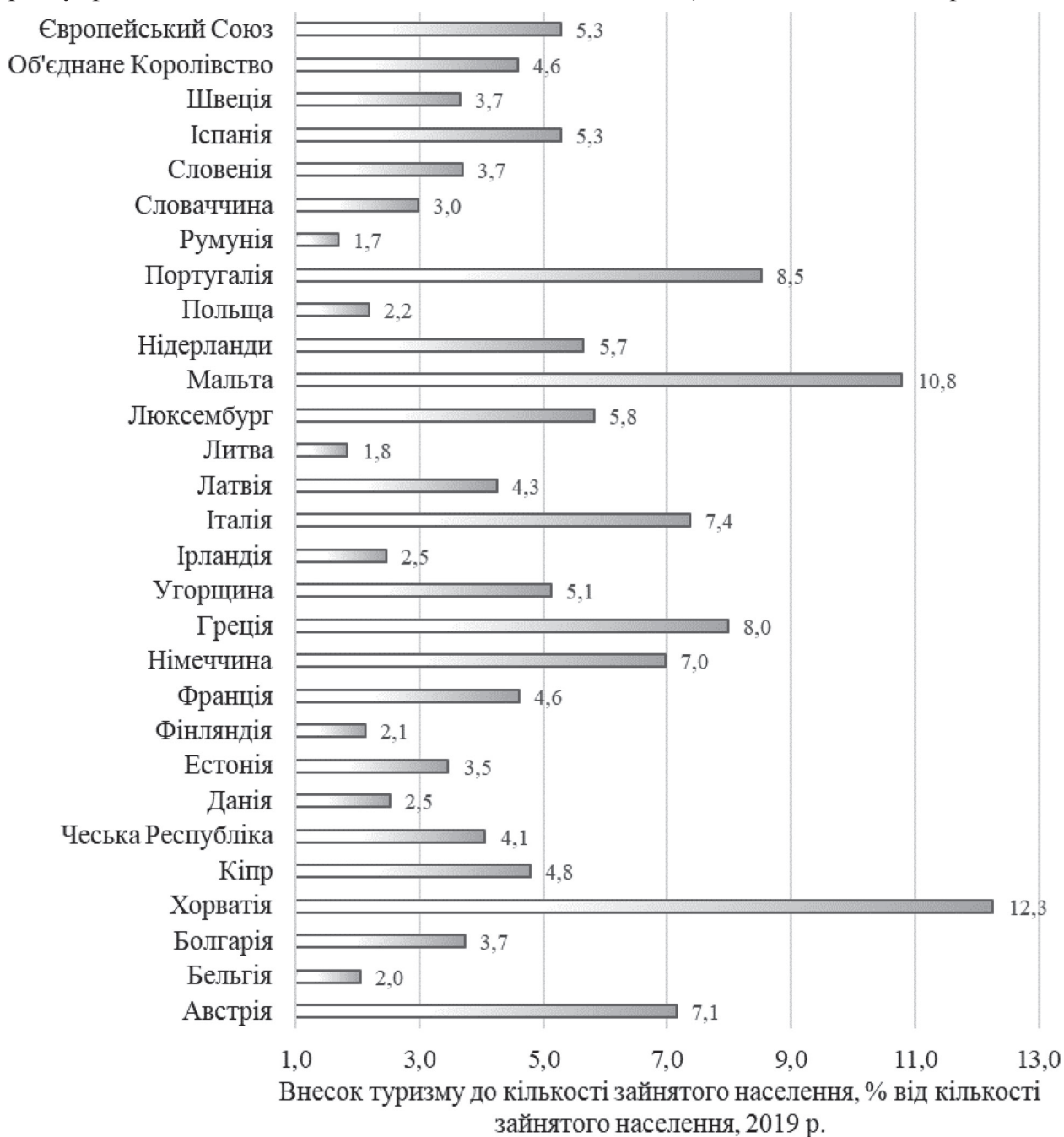

Рис. 3. Внесок туризму до кількості зайнятого населення за країнами ЄС, % від кількості зайнятого населення, 2019 р. (складено автором за даними [9])

обсяг капітальних інвестицій в туристичну галузь найсуттєвіше збільшився за 2015–2019 рр. у Німеччині — 8,612 млн дол. США, Іспанії — 4,513 млн дол. США, Об'єднаному Королівстві — 2,588 млн дол. США, Франції — 2,139 млн дол. США, Нідерландах — 2,840 млн дол. США та Австрії — 1,202 млн дол. США. Найбільший приріст обсягів капітальних інвестицій в туристичну галузь за країнами ЄС у 2019 р. зафіксовано на Кіпрі — 107,9 %, Нідерландах — 69,1 %, Угорщині — 57,1 %, Латвії — 41,8 % та Естонії — 40,9 %.

Висновки. В економіці ЄС туризм є вирішальним економічним рушієм, що створює робочі місця для 26 мільйонів людей — через його прямий, непрямий та індукований вплив в економіку. ЄС має добре розвинений туристичний сектор, який забезпечує значний попит як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні, причому останній становить 40 % міжнародних туристичних прибутків у світі та 31 % міжнародних надходжень від туризму. Проведений аналіз соціально-економічних індикаторів розвитку туризму у країнах ЄС за 2016–2019 рр. дозволив виявити основні особливості, а саме: 1) стійке збільшення обсягу ВВП, створюваного безпосередньо в туризмі за країнами ЄС, що було спричинено переважно за рахунок сталого приросту обсягу експортеру послуг, пов'язаних з туризмом та подорожами, особливо за країнами Іспанія, Франція, Великобританія, Італія та Німеччина, а також збільшенням туристичних потоків до країн ЄС; 2) наявність значної диспропорції відсотків створюваного безпосередньо в туризмі ВВП від загального ВВП держави за країнами ЄС та виокремлення країн-лідерів (Хорватія — відсоток внеску туризму до ВВП дорівнює 11,4, Греція — 8,2 %, Португалія — 7,1 %, Австрія — 6,8 % та Іспанія — 5,9 %) та наздоганяючих країн (Ірландія — 1,5 %, Бельгія — 1,6 %); 3) помірне збільшення кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС з наявністю розбіжності у рейтингуванні країн за абсолютним та відносним відхиленням приросту зазначеного показника (за абсолютним відхиленням найбільший приріст кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС спостерігався у Об'єднаному Королівстві (293,55 тис. осіб), Італії (213,32 тис. осіб), Німеччині (204,26 тис. осіб), Іспанії (160,50 тис. осіб) та Португалії (110,61 тис. осіб). Від'ємну тенденцію було продемонстровано Чеською

Республікою (-7,38 тис. осіб), Латвією (-5,37 тис. осіб) та Люксембургом (-0,07 тис. осіб); за відносним відхиленням найбільший приріст кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС спостерігався у Португалії — 36,52 %, Греції — 28,16 %, Мальті — 23,53 %, Об'єднаному Королівстві — 21,89 %, Словацькій республіці — 20,76 та Кіпрі — 24,07 %); 4) нерівномірність обсягів відсотку зайнятого населення у туризмі від загальної кількості зайнятих за країнами ЄС та виокремлення країн-лідерів (Хорватія — 12,3 %, Мальта — 10,8 %, Португалія — 8,5 %, Греція — 8 % та Італія — 7,4 %) та наздоганяючих країн (Румунія — 1,7 %, Литва — 1,8 %, Бельгія — 2,0 %, Фінляндія — 2,1 % та Польща — 2,2 %); суттєве зростання обсягів капітальних інвестицій в туристичну галузь за країнами ЄС.

Список літератури

1. Горіна Г. О., Чернега О. Б., Богатирьова Г. А. та ін. Стратегічні імперативи стійкого розвитку туризму в країнах ЄС: впровадження досвіду для України : монографія / наук. ред. Г. О. Горіна. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2020. 114 с. URL : <http://elibrary.donnueet.edu.ua/2065>.
2. Trunina, I. M., Sushchenko, O. A., Druzhynina, V. V., Zahorianska, O. L. (2020). Globalization impact on the world travel market development. SHS Web Conf. Vol. 73. URL : https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2020/01/shsconf_ies_2019_01029.pdf.
3. Sardak, S., Dzhyndzhoian, V., Samoilenko, A. (2016). Global innovations in tourism. *Innovative Marketing*, no. 3 (12), pp. 45–50.
4. Разінькова М. Ю. Міжнародний туризм і його вплив на розвиток міжнародної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 32–36.
5. Скарга О. О. Сучасні тенденції розвитку світового ринку туристичних послуг. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. Вип. 2 (02). С. 52–57.
6. Горіна Г. О. Діяльність міжнародних організацій та асоціацій в індустрії подорожей і туризму. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 10 (172). С. 13–18.
7. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework (2008). URL : http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesF/SeriesF_80rev1e.pdf.

8. International Recommendations for Tourism Statistics (2008). United Nations Publication Sales, 2010, no. E.08. XVII.28. URL : http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/seriesm_83rev1e.pdf.

9. World travel and tourism council. URL : <https://wtcc.org>.

10. Barkas Panagiotis, Honeck Dale, Rubio Ester (2020). International trade in travel and tourism services: Economic impact and policy responses during the COVID-19 crisis. URL : <https://www.econstor.eu/handle/10419/225258>.

11. OECD (2020). OECD Tourism Trends and Policies 2020. URL : <https://doi.org/10.1787/6b47b985-en>.

12. Eurostat. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Main_Page.

References

1. Gorina, G. O., Cherneha, O. B., Bohatyrova, H. A., Romanukha, O. M., Nikolaichuk, O. A. (2020). *Stratehichni imperatyvy stiikoho rozvytku turyzmu v krainakh YeS: vprovadzhennia dosvidu dlia Ukrainy* [Strategic imperatives of sustainable tourism development in EU countries: introduction of experience for Ukraine]. Kryvyi Rih, R. A. Kozlov Publ., 114 p.

2. Trunina, I. M., Sushchenko, O. A., Druzhynina, V. V., Zahorianska, O. L. (2020). Globalization impact on the world travel market development. SHS Web Conf. Vol. 73. Available at : https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2020/01/shsconf_ies_2019_01029.pdf. [Accessed 1 May 2021].

3. Sardak, S., Dzhyndzhoian, V., Samoilenko, A. (2016). Global innovations in tourism. *Innovative Marketing*, no. 3 (12), pp. 45–50.

4. Razinkova, M. (2020). *Mizhnarodnyi turyzm i yoho vplyv na rozvytok mizhnarodnoi ekonomiky*

[International tourism and its impact on the development of international economy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid* [Investments: practice and experience], no. 3, pp. 32–36.

5. Skarha, O. O. (2016). *Suchasni tendentsii rozvytku svitovoho rynku turystychnykh posluh* [Modern tendencies of the global tourism market development]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia* [Eastern Europe: Economy, Business and Management], vol. 2 (02), pp. 52–57.

6. Gorina, G. O. (2015). *Dialnist mizhnarodnykh orhanizatsii ta asotsiatsii v industrii podorozhei i turyzmu* [Activities of international organizations and associations in the travel and tourism industry]. *Aktualni problemy ekonomiky* [Actual problems of economics], no. 10 (172), pp. 13–18.

7. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008. Available at : http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesF/SeriesF_80rev1e.pdf [Accessed 30 April 2021].

8. International Recommendations for Tourism Statistics 2008. United Nations Publication Sales No. E.08. XVII.28. 2010. Available at : http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/seriesm_83rev1e.pdf. [Accessed 30 April 2021].

9. World travel and tourism council. Available at : <https://wtcc.org>. [Accessed 29 April 2021].

10. Barkas Panagiotis, Honeck Dale, Rubio Ester (2020). International trade in travel and tourism services: Economic impact and policy responses during the COVID-19 crisis. Available at : <https://www.econstor.eu/handle/10419/225258>. [Accessed 3 May 2021].

11. OECD (2020). OECD Tourism Trends and Policies 2020. Available at : <https://doi.org/10.1787/6b47b985-en>. [Accessed 2 May 2021].

12. Eurostat. Available at : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Main_Page. [Accessed 3 May 2021].

Objective. *The objective of the present article is to identify key trends in tourism development in the EU countries based on socio-economic indicators.*

Methods. *To achieve the set tasks and goals, the following research methods are used: analysis and synthesis (to determine the signs and properties of tourism development in the EU countries), systemic and complex analysis, comparisons (to determine the similarities and differences in socio-economic indicators of development of the EU countries), calculation and analytical (to determine the key trends in tourism development in the EU by socio-economic indicators), graphical and tabular methods (for a visual representation of statistical material).*

Results. *The analysis of socio-economic indicators of tourism development in the EU countries for 2016–2019 made it possible to identify the main features, namely: 1) a steady increase in the volume of GDP created directly in tourism in the EU countries, which was caused mainly by a steady increase in the volume of services exports related to tourism and travel, especially in Spain, France, Great Britain, Italy*

and Germany, as well as an increase in tourist flows to the EU countries; 2) the presence of a significant disproportion in the percentage of GDP created directly in tourism from the total GDP of the state in the EU countries and the selection of leading countries (Croatia — the percentage of tourism's contribution to GDP is 11.4, Greece — 8.2 %, Portugal — 7.1 %, Austria — 6.8 % and Spain — 5.9 %) and catching-up countries (Ireland — 1.5 %, Belgium — 1.6 %); 3) a moderate increase in the number of employed people in tourism across the EU countries with a difference in the ranking of countries by the absolute and relative deviation of the growth of this indicator (in absolute deviation, the largest increase in the number of employed people in tourism across the EU countries was observed in the UK (293.55 thousand people), Italy (213.32 thousand people), Germany (204.26 thousand people), Spain (160.50 thousand people) and Portugal (110.61 thousand people). A negative trend was shown by the Czech Republic (-7.38 thousand people), Latvia (-5.37 thousand people) and Luxembourg (-0.07 thousand people), according to the relative deviation, the largest increase in the number of employed populations in tourism in the EU countries was observed in Portugal — 36.52 %, Greece — 28.16 %, Malta — 23.53 %, Great Britain — 21.89 %, the Slovak Republic — 20.76 and Cyprus — 24.07 %); 4) the unevenness of the percentage of the employed population in tourism from the total number of employed in the EU countries and the allocation of leading countries (Croatia — 12.3 %, Malta — 10.8 %, Portugal — 8.5 %, Greece — 8 % and Italy — 7.4 %) and catching-up countries (Romania — 1.7 %, Lithuania — 1.8 %, Belgium — 2.0 %, Finland — 2.1 % and Poland — 2.2 %); 5) a significant increase in the volume of capital investments in the tourism industry in the EU countries.

Key words: GDP generated in tourism, employed population in tourism, capital investment in the tourism industry, EU countries, tourism statistics, tourism development.

Надійшла до редакції 26.04.2021